

Enric Iborra

LA LITERATURA RECORDADA

101 contrapunts de lectures

V I E N A
E D I C I O N S

Fa unes setmanes, en una entrevista que em van fer en Catalunya Ràdio sobre *Un son profund*, em van preguntar quin era el meu personatge literari preferit. La pregunta no era ni rebuscada ni intempestiva, tractant-se d'una entrevista sobre un dietari d'un curs de literatura universal, però la veritat és que no me l'esperava i em va agafar de sorpresa. Com que estàvem en directe i no podia parar-me a pensar, vaig dir el primer personatge que em va venir al cap: Ulisses! Acabava d'explicar que el títol del meu llibre era una referència a un episodi de l'*Odissea*, o siga que no havia d'anar-me'n gaire lluny. Triar Ulisses com a personatge preferit era una manera d'eixir del pas i de quedar bé.

De tornada a casa, la pregunta se'm continuava plantejant insistentment: quin és el meu personatge literari preferit? En tinc algun? Ulisses, és clar, és un bon candidat, atractiu i admirable. Com a personatge de múltiples recursos, a tots ens aniria bé d'assemblar-nos-hi. El nostre sentit de la realitat, però, fa que aquest sentiment d'admiració es mantinga a una distància prudent i entenimentada. Em vénen més sovint a la memòria personatges com el pobre músic de Grillparzer, o el Gabriel Conroy que apareix en *Els morts* de Joyce, o l'Ivan Íltx de Tolstoi. Són humans i pròxims. També, una mica patètics. Potser, al final em quedaria amb algun dels personatges més divertits de Dickens. N'hi ha per triar. O amb l'oncle Toby del *Tristram Shandy*. Acabe d'escriure aquesta frase i m'adone que no he esmentat cap personatge femení. Mal fet. En diré un: Anna Karènina!

Pensant-ho millor, els personatges literaris que més m'estime no són de ficció. Ocupant el primer lloc de la meua llista, hi hauria el doctor Johnson. O Montaigne. Però més el doctor Johnson que Montaigne. Cap novel·la no

ha estat capaç d'igualar la vivacitat amb què Boswell el va presentar en la seua biografia. També m'agrada Juli César, que parla d'ell mateix en tercera persona en les seues obres històriques. I Charles Lamb, l'autor dels *Essays of Elia*. En realitat, molts dels millors assagistes resulten uns personatges literaris fascinants. Montaigne ja va apuntar aquest aspecte, quan afirmava que ell havia fet el seu llibre tant com el llibre l'havia fet a ell.

En l'entrevista encara em van fer una altra pregunta que, despistat com anava, tampoc no m'esperava. Em van demanar que digués quin era el meu cànon de la literatura catalana amb cinc noms. De nou, vaig improvisar per eixir del pas i vaig triar la *Crònica* de Ramon Muntaner, la poesia d'Ausiàs March, *El quadern gris* i les *Notes disperses* de Josep Pla, el *Diari (1952-1960)* de Joan Fuster i les *Elegies de Bierville* de Carles Riba. És clar que hauria pogut improvisar unes altres tries, igualment vàlides. O més. Fins i tot en el cas de Pla i de Fuster, en un altre moment és possible que hagués triat uns títols diferents.

La veritat és que els cànons literaris no donen gaire joc. El seu inconvenient principal no és que siguin injustos, sinó que solen ser bastant obvis. Els noms que apareixen en les llistes canòniques solen ser candorosament previsibles. Només que, com que es presenten en forma de llistes tancades i limitades —els deu millors, els cinquanta millors, etc.— sempre hi ha autors i obres que en queden fora, cosa que, inevitablement, provoca la polèmica o la indignació. L'altre inconvenient és el seu caràcter normatiu. Segurament, si algú em demanés una llista breu de llibres de la literatura catalana per al seu consum personal, no li recomanaria els que he esmentat abans.

Fa poc, regirant entre els papers del meu pare, vaig trobar aquesta nota breu sobre els cànons literaris: «la mania d'establir cànons en la literatura, o en qualsevol art, és una frivolitat inútil. El bon lector no té cànons. En cada moment llegeix el que li interessa, el que el pot complaure. En un moment determinat, per exemple, li pot interessar més una novel·leta que una obra de Shakespeare. Ser un lector amb un cànon, un o altre, a la mà, és una monstruositat».